

EDUKACINIAI PSALMIŲ ASPEKTAI

Vaineta Juškienė, Rasa Lazdauskaitė
Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje pristatomi psalmėms būdingi edukaciniai aspektai, ieškoma integravimo galimybių su įvairiais mokomaisiais bendrojo lavinimo dalykais. Psalmės aptariamos dvasingumo, maldingumo, kūrybiškumo, muzikalumo, istorinės pajautos ugdymo požiūriais. Analizuojamos bendrojo lavinimo ugdymo programos, kuriose ieškoma galimybių praplėsti psalmių integravimo galimybes neapsiribojant vien tikybės pamokomis, bet įtraukiant į šį procesą ir kitus mokomuosius dalykus. Aktualizuojamas Psalmyno naudojimas įvairiose formaliąjo ir neformaliąjo ugdymo srityse.

PADRINDINIAI ŽODŽIAI: psalmės, Biblija, integracija, ugdymas.

Abstract

It is educational aspects common to the psalms being introduced in this article. It is also about searching for the opportunities to integrate educational psalms with other subjects that are part of higher education programs. Psalms are being discussed considering the views common for formation of spirituality, prayer, history, literature, and music. Analyzing the programs of education for formation, the goal is to find the ways to enlarge the opportunities for psalms to be integrated in various subjects rather than concentrating only on religion classes. This way the psalms are being used in various, formal and informal areas of education.

KEY WORDS: Psalms, Bible, integration, education.

Įvadas

Psalmės – ypatingas Dievo žodis, kurį žmogus gali išjausti, išgiedoti, išsakyti. Jos apima įvairias žmogaus santykio su Dievu dimensijas: išmintį, skundą, šlovinimą ir kt. Psalmių turinio ir formų turtingumas leidžia jas analizuoti įvairiais aspektais. Šiame straipsnyje siekiama į šį religinį ir poetinį išminties lobyną pažvelgti ugdomuoju požiūriu. Šventojo Rašto tyrinėtojo A. Rubšio teigimu, „psalmynas yra labiausiai mėgstama ir pažįstama knyga“ (Rubšys, 1996, p. 209). Taigi jo platesnis naudojimas ugdomo procese galėtų pagilinti ugdytinių žinias, o edukaciniai aspektai praplėstų poezijos, istorijos, muzikos sritis, praturtintų dvasingumo ugdymą.

Įvairūs Psalmyno aspektai buvo ir yra analizuojami tiek lietuvių, tiek užsienio mokslininkų: A. Weiser (1962), A. Rubšys (1996), J. L. Mckenzie (1995), P. Beuchamp (2009), P. Alexander, D. Alexander (2001), M. Batchelor (2001), A. Swiderkowna (2001), C. Stuhmueller (2002) ir kt. Visi minėti autoriai padeda atrasti nepertraukiamą teologinį ryšį tarp Psalmyno ir šiandienos. Mokslininkų išvalgos leidžia teigti, kad psalmės nėra praeities įvykių sintezė, bet Dievo ir žmogaus liudijimai apie patirtis bei įvykius, dažniausiai atskleidžiančius gyvenimiškas situacijas ir religines refleksijas.

Katalikų tikybos programose randame nemažai nuorodų į psalmes. Konkretus jų pritaikymas ugdomo procese paliekamas ugdytojo kompetencijai. Psalmių dėka mokiniai turi galimybę priartėti prie biblinės poetinės kalbos, atrasti naujų žodžių skambesiu, derinių, doksologijų. Kitas svarbus ugdomo aspektas – integravimo galimybių spektras. Religinio ugdomo procesas glaudžiai susijęs su kitais mokomaisiais dalykais, kurių programose taip pat galime atrasti šiek tiek užuominų ar nuorodų į Biblijos tekstus. Todėl būtų tikslinga aktualizuoti psalmyno naudojimą įvairiose tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdomo srityse.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti psalmių edukacinius aspektus.

Tyrimo objektas – Senojo Testamento psalmės ugdomuoju aspektu.

Darbo metodai: mokslinės ir metodinės literatūros analizė, interpretavimas, sintezė.

1. Psalmių ugdomieji aspektai

Be turtingos teologijos, psalmės pasižymi ir tam tikrais edukaciniais bruožais, kurie gali atsiskleisti įvairiais aspektais: kaip malda, poezija, istorija ar muzika. Tai sudėtinės dalys, galinčios padėti ugdyti naują požiūrį, grindžiamą žmonių žodžiais Dievui ir Dievo žodžiais žmonėms. Abipusis apsikeitimas žodžiais lemia bendrystę ir dialogą, kurio centre – Dievas, kuris „sukūrė dangų ir žemę, jūrą ir visa, kas juose. Jis amžinai laikosi savo pažadų“ (Ps 146, 6). Psalmių iškalbingumas lieka aktualus ne tik išrinktosios

tautos kontekste, bet ir šiandien randa atgarsį, jo tikslas – mokyti, ugdyti, patarti. Kaip teigia S. Turner, „psalmės nesiliauja auklėjusios ir įkvėpusios, nes jos tikroviškai aprašo ilgą gyvenimo kelią su Dievu“ (žr. Alexander, 2001, p. 367). Ši išmintis skirta žmogui, nes Kūrėjas myli savo kūrinį, jį prašnekina maldoje ir susitikime, kuris įvyksta per Dievo žodį, atsiskleidusį Šventajame Rašte. Kruopščiau panagrinėję Senojo Testamento Psalmyno žodžio ir minties turinį, galime atrasti minėtus ugdomuosius aspektus.

1.1. Maldingumo ugdymo aspektas

Psalmių malda giliai išsiskynusi krikščionybėje, jų žodžiai sujungia Šventojo Rašto tekstus giesme. Atliepiamoji psalmė užima svarbią vietą šv. Mišių liturgijoje, Dievo tauta atsiliepia į šauksmą ir kartu kviečia: „Viešpatie, būk man uola slėptis pavoju“ (Ps 31, 3).

„Malda yra kiekvieno asmens bendrystės su Dievu raiška, todėl nėra vienintelio teisingo būdo melstis. Iš tiesų Dievas mus sukūrė skirtingus“ (Bondi, 2006, p. 61). Psalmės – tai maldos vadovėlis, kuris moko „melstis be paliovos“. Tai tarsi maldos istorijos tęstinumas laike. P. Beauchamp, kalbėdamas apie psalmių maldos laiką, pabrėžia: „Dieną šlovinimas įsiterpia į besikeičiančių valandų ritmą. Trokštantis dainuoti, skambinti himnus, sutinka dieną jai beauštant: „Pabusk mano siela! Pabuskite, lyra ir arfa! Pažadinsiu aušrą“ (Ps 57, 9)“ (Beauchamp, 2009, p. 130). P. Beauchamp pabrėžia, kad psalmės kviečia melstis Dievui Kūrėjui ir šis kvietimas mus pavilioja. Žmogui mieliau į savo susitikimą su Dievu įpinti visą visatą – žvaigždes ir jūrų takus, nei melstis nuleidus akis. Biblinė malda panaikina išorės ir vidaus prieštarą: širdies malda tampa kūno malda. Širdies patyrimui reikia išorinės patirties, o išoriniai dalykai veda į širdį, kuri yra artumos sostas. Tik ten atsiskleidžia tai, kas yra visa kūrinija: labai nuoširdus, paslaptingas ir galutinis Dievo veiksmas (Beauchamp, 2009).

Malda visada yra daugiau nei tekstas, psalmių maldos žodžiai buvo tariami garsiai ir skambėjo viešai. Senajame Testamente Ona buvo išpeikta kunigo dėl to, kad tyliai kalbėjo ir neaiškiai meldėsi: „Jai ilgai meldžiantis Viešpačiui, Elis stebėjo jos lūpas. Ona meldėsi širdimi. Judėjo tik lūpos, bet balso nebuvo girdėti“ (1 Sam 1, 12–13). K. Seybold, R. G. Dunphy (1990) daro išvadą, kad meldžiantis reikėtų šaukti: „Mano balsas kyla pas Dievą, aš garsiai šaukiuosi; mano balsas kyla pas Dievą, kad jis mane išgirstų“ (Ps 77, 1).

Psalmių malda lydi liturginės laikysenos, kurios dažnai kartojasi ir turi ypatingą reikšmę. Dažniausiai maldautojas stovi, sėdi ar yra atsiklaupęs: „Ateikime, pagarbinkime ir pulkime kniūbsti, klaupkimės prieš Viešpatį, mūsų Kūrėją!“ (Ps 95, 6), ir meldžiasi iškelęs rankas: „Priimk mano malda kaip smilkalus, o mano iškeltas rankas kaip vakarinę auką“ (Ps 141, 2)

(Seybold, Dunphy, 1990). Nehemijo knygoje taip pat nurodoma gilios maldos laikysena: „Ezrai pašlovinus Viešpatį, didingą Dievą, žmonės atsakė: „Amen! Amen!“ – iškeldami rankas. Tada jie nusilenkė ir pagarbino Viešpatį, kniūbsti parpuldami ant žemės“ (Neh 8, 6). Pirmajame laiške Timotiejui taip pat kalbama apie aukštyn iškeltas rankas, tai rodo, kad psalmėse pateiktas Dievo garbinimo gestas, plačiai naudojamas ir Naujajame Testamente: „Aš norėčiau, kad vyrai visur, kur melsis, keltų aukštyn tyras rankas, be pykčio ir nesantaikos“ (1 Tim 2, 8).

B. Patterson (2008) pateikia keturis būdus, kaip išmokti melstis skaitant psalmes: garsiai tarti tekstą, jį papuošti, perfrazuoti ir mokytiis mintinai. Autorius pateikia konkrečias nuorodas ir metodus:

1. Garsiai tarti psalmių tekstą. Ragina psalmes skaityti lėtai ir apgalvotai, pritariant tam, kas jose sakoma. Skaityti jas ne „mechaniškai“, bet melstis jomis. Tarti iš širdies. Psalmėse yra tiek Dievo žodis, kalbantis mums apie malda, tiek ir žodžiai, kuriais jis nori, kad mes melstumėmės. Tai yra malonė. Dievas mums nurodo, kaip su juo bendrauti.

2. Psalmes papuošti. B. Patterson siūlo akimirką pamąstyti apie psalmes kaip apie puošiamą objektą, skaitant jas puošti savo malda. Maldos yra atsakymai, ką Dievas tau sako psalmėmis.

3. Perfrazuoti psalmes. Autorius siūlo medituoti ir studijuoti psalmes, kol galėsime pakartoti jas savais žodžiais. Perfrazuoti psalmes taip, kaip jas supranti, ir taip melstis. Niekam nereikia girdėti ar skaityti to, ką užsirašei, tai žino tik Dievas, kuris gėrisi žmonių maldomis.

4. Mokytiis psalmes mintinai. B. Patterson siūlo bandyti mokytiis psalmes širdimi, siekti, kad jų žodžiai taptų tavo žodžiais, stengtis pasiekti tokį supratimą, kad galėtum su intonacija jas cituoti (Patterson, 2008, p. 88).

Visi pateikti būdai akivaizdžiai perteikia maldos ir psalmių santykį, padeda atsakyti į klausimą, kaip melstis psalmėmis, atskleidžia maldingumo ugdymo svarbą.

1.2. Literatūrinis ugdymo aspektas

Psalmynas yra visapusiškos meninės raiškos pavyzdys. „Laimingas žmogus nori dainuoti, poezija paguodžia tą, kuris visiškai nusiminęs ar paprasčiausiai įsimylėjęs. Poezija arba giesmė kalba tokia kalba, kuri aidu atsiliepia žmogaus širdyje didelio džiaugsmo ar didelio skausmo akimirkomis. Ta kalba sklinda iki pačių mūsų sielos gelmių. Biblijoje poezijos yra labai daug. Nedidelių jos salelių galima rasti visur. Tačiau tik kelios knygos Biblijoje yra poezijos kūriniai, kurie yra žydų poemos ir giesmės“ (Batchelor, 2001, p. 81). Psalmynas yra ištisas poezijos rinkinys, kiekviena psalmė alsuoja poetikos elementais: asonansais, aliteracijomis, sinoniminiu paralelizmu, išskirtinių žodžių ir jų konstrukcijų vartojimu

(Kirkpatrick, 2009). Aliteracijos pavyzdžius nagrinėja ir kiti Šventojo Rašto tyrėjai (plg. Swiderkowna, 2001 ir kt.). Tokie poetikos elementai sukuria skambesį, kuris turi išskirtinę meninę išraišką skaitant psalmes su intonacija.

Hebrajų poezija turi savybių, kurias sunku autentiškai perteikti verčiant į kitą kalbą. Mokslininkų teigimu, psalmių poezijos pagrindas yra jų reikšmė, o ne tam tikro žodžio ar gamos efektas (Eaton, 2003). Tekstų analizė leidžia teigti, kad senovinė žydų poezija neturi nei metro, nei rimo, jos pagrindinė charakteristika yra ritmas, išryškėjantis kiekviename sakinyje (Kirkpatrick, 2009).

A. Swiderkowna pateikia psalmės teksto analizės pavyzdį:

Poezijoje nesvarbus skiemenų skaičius eilutėje, nei kaip graikų ar romėnų poezijoje – vadinamosios moros, tai yra skiemenų ilgumai, kaip ilgi ir trumpi skiemenys pasikartoja tam tikra tvarka. Pagrindinis vienetas poezijoje yra Biblijos eilutė, skylanči į du arba tris (rečiau keturis) segmentus, kurių ritmą nulemia žodžių kirčiai. Kirčių gali būti 3, 2 ar 4, bet šio skaičiaus neatitinka žodžių skaičius, ypač vertimuose. Geriausiai tai matyti konkrečiame pavyzdyje. Štai 51 psalmės 3 eilutė:

Pasigailėk – manęs Dieve iš – savo – gerumo

Hanneki Elohim k^hhasdcha

Iš – begalinio savo – gailėstingumo sunaikink mano – maištingus – darbus

K^rrov rah^hmecha m^heh ph^hšaa.

Mažosios ^e ar ^a – tai pusbalsiai, kurių beveik negirdėti. Šiame hebrajiškame tekste visur kirčiuojamas paskutinis skienuo. Žvelgdami į hebrajišką tekstą, geriau suprantame, kodėl šios eilutės metrika (kirčių išsidėstymas) yra 3 + 4. Dar dažnesnis toks išdėstymas.

Pavyzdžiui:

3 + 3

Daug apie – mane sakančių

Dievas jo neišgelbės (Ps 3, 3).

3 + 2

Tavęs Viešpatie šaukiuosi

Savo – Dievo pagalbos – maldauju (Ps 30, 9) (Swiderkowna, 2001, p. 247–248).

Sakiniai poezijoje yra lyg trumpa taisyklė, nukreipta teisiai į tikslą, kuris išreiškiamas „energingais pasakymais“ (plg. Kirkpatrick, 2009, p. 9), pvz., „Viešpats yra karalius!“ (Ps 99, 1). Taisyklė, panašiai kaip faktas, teigia nenuginčijamus dalykus.

Poezija psalmėse piešia natūralų vaizdą: liūtis, šaltis, rytas, šviesa, šešelis, diena, naktis: „Tu sukūrei dieną ir naktį, padėjai į vietą mėnulį ir žvaigždes“ (Ps 74, 16). Ši eilutė rodo patirties tikrumą. Per visa tai kalba Dievas. 74 psalmėje kiekvienas vaizdas turi skirtingą mintį ir išreiškia Kūrėjo galią įveikti chaosą (Eaton, 2003). Psalmėms vaizdingumo suteikia ir antropomorfizmai – tai žmogaus savybių priskyrimas Dievui. Psalmyme, pasitelkus

antropomorfizmus, Dievas parodomas kaip konkretus asmuo, artimas žmogui, kaip Kūrėjas, dalyvaujantis žmogaus reikaluose, džiaugsmuose ir varguose. Psalmės atskleidžia nemažai antropomorfinių Dievo įvaizdžių, pvz., *kario*: „Jei žmogus nepakeis savo elgesio. Dievas galas savo kalaviją; įtems lanką įdėjęs į jį strėlę“ (Ps 7, 13); *vynuogyno savininko*: „Tu perkėlei vynmedį iš Egipto ir išvaręs kitas tautas, jį pasodinai. Tu paruošei vietą jam augti; įleidęs giliai šaknis jis paplito po visą kraštą“ (Ps 80, 9–10) ir kt. Dievo įvaizdžiai kartais turi perkeltinę prasmę, kai kalbama apie Dievo ausis, rankas, burną, kojas ir kt. (plg. Tamošaitis, 2002). Psalmių poezija labai turtinga savo kalbine raiška ir originalumu, kuris atskleidžiamas jas skaitant, deklamuojant, recituojant. Poetinio, literatūrinio ugdymo aspektas Psalmynė yra akivaizdus.

1.3. Muzikinio ugdymo aspektas

Psalmės glaudžiai susijusios su muzika, nes jos buvo sukurtos kaip giesmės. „Muzika buvo suprantama kaip tobuliausias pasaulio harmonijos atspindėjimas, turintis didelę poveikio galią žmogaus asmenybės formavimuisi. (...) Muzika tarnavo ritualiniams, religiniams, komunikaciniams ir kt. tikslams; muzika buvo pasitelkiama kaip ypač veiksminga priemonė žmogaus dvasinėms, pilietinėms, dorovinėms galioms ugdyti“ (Jareckaitė, 2006, p. 15). Mokslininkų teigimu, psalmių giedojimas buvo ypač svarbus jau nuo ankstyvųjų krikščionybės amžių (Vilimas, 2010). Tai įvyko dėl keleto priežasčių. Pirmiausia jau pats Kristus savo kalbose dažnai pasiremdavo psalmių žodžiais. Tai, remdamiesi jo dieviškuoju autoritetu, darė ir apaštalai bei kiti mokiniai, atrasdami psalmėse daugybę nuorodų apie Mesiją, kurį suvokė esant būtent Jėzų Kristų.

Nuo hebrajų tautos palikimo pradedami ir muzikinio ugdymo istorijos tyrinėjimai, nes šioje senojoje kultūroje muzika buvo visos tautos gyvenimo dalis. Hebrajai suvokė didelę muzikos įtaką žmonių moralei ir elgesiui, jie muziką priskyre žmogaus atrastai veiksnei, ją naudojo apeigų, švenčių, kasdienių darbų metu (Jareckaitė, 2006). Biblijoje dažnai minima muzika, muzikantai ir įvairūs muzikos instrumentai: trimito garsai skelbdavo šventes ir kviesdavo žmones; avino ragas šofaras šaukdavo į karą; pergalės taip pat buvo švenčiamos su dainomis ir šokiais; karalius Dovydas buvo gabus muzikantas – grodamas arfa (kinora), jis sužavėjo karalių Saulių. Tapęs karaliumi, jis suorganizavo muziką šventyklai, kurią turėjo pastatyti jo sūnus Saliamonas ir t. t. (Batchelor, 2001).

Šv. Rašte psalmės atskleidžia pagrindinę giedojimo paskirtį – Dievo šlovinimą: „Šlovinkite Viešpatį jo šventykloje, šlovinkite jo dangaus skliauto aukštybėje!“ (Ps 150, 1). Giedojimo apeigų dalyviai „šlovino Dievą visomis jėgomis“, „liaupsino Viešpatį Izraelio karaliaus Dovydo giesmėmis“

(Erz 3, 10–11). Giedama „visomis jėgomis“, balsai buvo „gerai išlavinti“, „sąskambis buvo toks geras, kad atrodė kaip vienas trimitavęs ir giedojęs“, „jie giedojo pakaitomis dėkodami ir liaupsindami Viešpatį“ (plg. Ezr 3–11). Šie tekstai leidžia suprasti psalmių giedojimo svarbą.

Viduramžių bažnyčiose ir mokyklose buvo plačiai taikoma psalmodija – tai specifinis psalmių bei bažnytinių giesmių giedojimo būdas (giedojimo forma, kartu ir jų melodikos tipas). Rečitatyvinis (pusiau deklamuojamuoju) būdu giedami bažnytinių apeigų tekstai. Psalmodija gali būti dviejų rūšių – *responsorinė*, kai pakaitomis gieda solistas (kantorius) ir choras, ir *antifoninė*, kai pakaitomis gieda du chorai (Jareckaitė, 2006). Giedota ne tik tam, kad būtų „dvigubai meldžiamasi“, bet būtent muzikine forma išreiškiama malda ir dieviškas darbas, kas ir yra liturgijos esmė (Vilimas, 2010).

Šventasis Raštas yra versmė, iš kurios visų laikų krikščionys sėmėsi ir semiasi ne tik tikėjimo, bet ir įkvėpimo meninei, šiuo atveju muzikinei kūrybai. Ankstyvojoje liturgijoje užsimezgė glaudus giedojimo ir visų liturginių veiksmų ryšys. Giedamos buvo ne tik konkrečios giesmės, bet ir visos maldos bei skaitiniai. Viso to ištakos – pagarba Šventajam Raštui ir ypatingas jo skaitymo būdas, išaugęs į giedojimą. Iš tiesų katalikų liturgijos pagrindu dar vėlyvojoje Antikoje ir ankstyvaisiais Viduramžiais tampa psalmių giedojimas – juo pagrįstos Liturginės valandos (vadintos „dieviškąja tarnyste“, lot. *Officium divinum*); o tam tikros jų ir kitų bibliinių tekstų eilutės tapo daugelio psalmių priegiesmių (arba antifonų) ir šv. Mišių giesmių tekstais. Pabrėžtina, kad Liturginių valandų giedojimą visada labai vertino Bažnyčios Magisteriumas, pabrėždamas, kad muzikinė visuotinės Bažnyčios tradicija yra neįkainojamos vertės turtas, pranašesnis už kitas meno formas, nes žodžiais įprasminta šventa giesmė yra būtina arba papildanti iškilmingos liturgijos dalis. Giedojimas ir muzika siekia to paties tikslo, kaip ir liturginiai žodžiai bei veiksmai: pagarbinti Dievą ir pašventinti tikinčiuosius (Vilimas, 2010). Taigi muzika ir psalmės tarpusavyje glaudžiai susijusios ir pasižymi aiškiai išreikštu muzikinio ugdymo aspektu.

1.4. Istorinio pažinimo aspektas

Psalmynce gausu istorijos motyvų. Psalmės nekuria naujos istorijos, bet jose psalmininkas pateikia praeities įvykius, kurie sudabartinami ir prisimenami, jie yra svarbūs. Psalmynas atskleidžia ilgą istoriją, kuri siejama su biblinėmis asmenybėmis ir įvykiais: Abraomu („Abraomo palikuonys, jo tarnai, Jokūbo vaikai, jo išrinktieji“ [Ps 105, 6]), Moze („Jis parodė savo kelius Mozei ir savo veiksmus Izraelio tautai“ [Ps 103, 7]), Jokūbu („Kai Viešpats parves į namus savo tautą, Jokūbas džiūgaus, Izraelis bus laimingas“ [Ps 14, 7]) ir kt. Per visas šias asmenybes veikė Dievas. Tai nusakoma psalmėse: „Tu savo ranka išvedei tautas, o juos pasodinai; ištikai nelaime

kitas tautas, o savąją apdovanojai sėkme“ (Ps 44, 3). Remiantis A. Rubšio tyrimais ir išvalgomis, Izraelis – Sandoros bendrija – suprato savo istorinius vingius kaip sanbūvį su Dievu – pokalbį su Dievu išganymo istorijos dramoje. Likiminiu įvykiu – išvedimu iš Egipto – Dievas sukūrė tautą iš padrikos minios ir padarė ją Sandoros ryšiu. Izraelio – Sandoros bendrijos gyvenimas tikint buvo atsakymas į Dievo buvimą ir ėjimą kartu su savo tauta per dykumą Pažado Žemės link. Dievas, padarydamas Dovydą karaliumi, pradėjo naują išganymo istorijos tarpą. Dievo siūsti pranašai skelbė, kad Dievas reiškiasi per istorines pertvaras ir vingius (Rubšys, 1996). Taigi Šventojo Rašto tikėjimas yra iš esmės istorinis tikėjimas. Jo turinį sudaro gyvenimo prasmė, kurią apreiškė minėtas likimo įvykis ir istoriniai žmonių tarpusavio santykiai. Istorija, į kurią kviečia Viešpats, yra ilga kelionė, kurioje tikėjimas yra atsiliepiamas Dievui, apreiškusiam savo rūpestį žmogumi (Rubšys, 1996). Viešpaties gerumas ir gailestingumas, atsiskleidęs per tautos istorinius įvykius, dažnai minimas įvairiose psalmėse. Psalmyme vyraujantys istoriniai motyvai įprasmina šių įvykių reikšmę, jų vertė nuolat prisimenama ir kartojama giedant. Taip įsigilinus į psalmių turinį, aktualizuojama išrinktosios tautos istorija.

2. Psalmių įtraukimo į mokomuosius dalykus galimybės

2.1. Literatūrinis psalmių aspektas lietuvių kalbos pamokose

Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose atsiranda vis daugiau galimybių integruoti dalykus. Siekiama, kad mokymo procesas būtų kuo patrauklesnis, įtraukiama ir bandoma susieti atskiras pamokas ieškant bendrų sąsajų. Pagal Vidurinio ugdymo bendrąsias programas (2011) lietuvių kalbos ir literatūros ugdymas sietinas su tautinių mažumų gimtųjų ir užsienio kalbų, istorijos, pilietinio ugdymo, tikybos, etikos, muzikos, dailės, teatro, informacinių technologijų mokomaisiais dalykais. Per lietuvių kalbos ir literatūros pamokas nagrinėjama tematika bei ugdomi mokinių gebėjimai papildo ir pagilina kitų mokomųjų dalykų išmanymą. Lietuvių kalbos, literatūros reiškinių supratimas remiasi mokinių žiniomis ir gebėjimais, įgytais per kitų dalykų pamokas.

Pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) pateikiamas kiekvienai amžiaus grupei privalomas literatūros sąrašas, kuris skatina ir Biblijos skaitymą: 5–6 klasėms rekomenduojama perskaityti ištraukas apie pasaulio tvaną arba Nojaus arką; 7–8 klasėms siūlomos ištraukos iš Senojo Testamento Pradžios knygos: pasakojimas apie nupuolimą, pikto kilmę; ištraukos iš Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą; 9–10 klasėms rekomenduojami Pradžios knygos pasakojimai apie Kainą ir Abelį, Babelio bokštą; ištraukos iš Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą ir kt. Šventojo Rašto skaitymas ir nagrinėjimas literatūros pamokose padeda

mokiniam dirbti su skirtingo pobūdžio tekstais, išsakyti požiūrį apie abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuoti remiantis kitais šaltiniais (Metodinės rekomendacijos, 2009). Mokiniai, susipažinę su Šventojo Rašto ištraukomis ir suvokę Dievo užmoją pasauliui, gali lengviau pereiti prie psalmių skaitymo, kurios išreiškia Sandoros bendrijos kreipimąsi į Dievą – poetinę Dievo sampratą Senajame Testamente (Rubšys, 1996). Psalmės savo turtingumu pranoksta daugelį literatūros kūrinių, ne vienas lietuvių literatūros atstovas iš jų sėmėsi įkvėpimo rašydami savo darbus: A. Miškinis „Rūpintojėlių Lietuva“, M. K. Čiurlionis „Psalmė“, J. Aistis „Septynios psalmės“, J. Baltrušaitis „Būties psalmė“ ir kt. Išvardytų autorių kūriniai labai artimi psalmių tekstams, tai parodo, kad Psalmyno aktualumas ir čia randami literatūriniai lobiai gali būti labai įvairiapusiškai integruojami kūryboje.

Metodinės medžiagos analizė rodo, kad Psalmės šiek tiek naudojamos vyresnio mokyklinio amžiaus moksleivių literatūros pamokose. 11 klasės literatūros vadovėlis (1998) pateikia skyrių „Šventasis Raštas“, kuriame pateikiama 93 psalmė. Vadovėlio autorė trumpai apibūdina Psalmyno sandarą ir autorystę pabrėždama, kad psalmėse reiškiami įvairiausi jausmai, tačiau visos jos persmelktos gilaus tikėjimo ir Dievo meilės (Šervenikaitė, 1998). S. Žukas literatūros vadovėlyje 11–12 klasėms psalmę pristato kaip biblinį poezijos kūrinių, judėjų ir krikščionių giesmę, kurioje kreipiamasi į Viešpatį, Jam dėkojama, Jis meldžiamas ar šlovinamas. Autorius pabrėžia, kad „psalmės yra padariusios didelę įtaką vėlesnių laikų religinei ir pasaulinei Europos poezijai“ (Žukas, 2000, p. 41). Požiūris į psalmes, kaip tikrąjį Dievo žodį lyrikos kalba, paskatino poezijos vystymąsi tautinėmis kalbomis (Pociūtė, 2005). Taigi Psalmių poezija turi labai gilias šaknis, kurių pažinimas gali reikšmingai praturtinti literatūros pamokas, praplėsti mokinių akiratį ir pasaulėjautą.

2.2. Psalmės meninio ugdymo pamokose

Šv. Raštas išsamiai kalba apie Dievą – Kūrėją, kuris „sukūrė dangų ir žemę“ (Ps 146, 6). Popiežiaus Jono Pauliaus II paskelbtame laiške menininkams aktualizuojamas klausimas: ar Bažnyčiai reikia meno ir ar menui reikia Bažnyčios? (Jonas Paulius II, 1999). Psalmių grožis visiškai atsiskleidė šventyklos aplinkoje, šiandien jos giedamos Bažnyčioje, pabrėžiamas jų santykis su sakralumu. Bažnyčia ir sakralinis menas užima svarbią vietą ne tik visuotinėje meno istorijoje, kuri dėstoma bendrojo lavinimo mokyklose dailės ir muzikos pamokose, bet ir Dievo bei žmogaus bendrystės istoriniame santykiyje, kuris tęsiasi per kartų kartas. Popiežius Jonas Paulius II ragina aktyviai atsiliiepti į mums patikėtą misiją: „Dievas pašaukė žmogų į būtį ir patikėjo jam užduotį būti menininku, nes „meninė kūryba“ žmogus labiau atsiskleidžia kaip „Dievo atvaizdas“ (Jonas Paulius II, 1999, nr. 1).

Meninio ugdymo bendrosios programos nepateikia konkrečių nuorodų į Psalmyną. Psalmių naudojimas, kaip ir literatūros pamokose, paliekamas pedagogo pasirinkimui. Meninio ugdymo pamokas skatinama integruoti su kito pobūdžio mokomaisiais dalykais, siekiant įvairovės ir naujumo mokymo procese. Integracijos principas leidžia praplėsti psalmių dvasinę ir kultūrinę prasmę skirtingų kontekstų pamokose. Bendrosios ugdymo programos akcentuoja dailės ir dorinio ugdymo integracijos svarbą: „Kūrybos procese mokiniai mokosi išreikšti savo jausmus, savo santykį su gamta, artimiausia aplinka, su aplinkiniais žmonėmis. Mokiniai mokosi bendrauti, padėti vieni kitiems, jautriai ir tolerantiškai vertinti savo ir draugų kūrybą, dailės priemonėmis išreikšti savo svajones, troškimus, lūkesčius, išgyvenimus“ (Pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008 p. 1077). Psalmės – jausminio ir giluminio pasaulio išraiška, Dievo ir žmogaus bendrystės konkreti forma. Psalmyną analizuojantys mokslininkai pastebi, kad šiais laikais mus trikdo tie patys jausmai, mąstyti skatina tos pačios esminės gyvenimo problemos, mes garbiname ir šaukiame to paties Dievo, kaip ir senovės psalmininkas (Alexander, 2001). Psalmėse vyrauja nemažai jausmų: meilė, kančia, džiaugsmas, liūdesys ir t. t. – tai vidinės būsenos, kurias išgyvena ir patiria kiekvienas. Naudojant šiltas ir šaltas spalvas, jų tonus ir pustonius integruotose dailės ir tikybos pamokose, galima skatinti mokinius atrasti, pajauti vyraujančias psalmių nuotaikas. Ugdymo programos pataria derinti vaizdą ir tekstą, atsižvelgiant į pasirinktus komponavimo būdus (Pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Taigi vaizdas – piešinys gali būti piešiamas per dailės pamoką, o tikybos pamokose pateikiamas jo teologinis kontekstas, kuris taptų pamokų integracijos pagrindu. Tyrėjai pastebi, kad mokiniai geriau suvokia tas dailės ir tikybos temas, kurios siejasi su jų gyvenimu, kurias gali atvirai aptarti ir įrodyti, kad yra teisūs, remdamiesi istoriniu kontekstu, išvelgti savo suvokimo ir nuostatų analogijas su istorinių asmenybių atradimais (Traškinienė, 2005).

Mokyklinę muzikos kurso programą sudaro trys veiklos sritys: 1) muzikinė raiška ir vertinimas; 2) muzikos klausymasis ir vertinimas; 3) muzikos pažinimas socialinėje-kultūrinėje aplinkoje (Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011, 6 priedas). Į šias muzikinio ugdymo sritis taip pat gali būti integruojamos psalmės, siejant jas su garsų atlikėjų kūriniais, įvairiais muzikos stiliais, supažindinant su senoviniais instrumentais, bibrline poezija, giesmės ritmiškumu ir t. t. Muzika ir psalmės glaudžiai susijusios, jos buvo sukurtos ir atliekamos pritariant įvairiems muzikos instrumentams (plg. Ps 150). Meninio ugdymo ir psalmių sąsajos atsiskleidžia ugdymo gairėse, kur apibūdinama pamokose vykdoma veikla: muzikos kūrinių klausymas, estetiškas jų vertinimas, interpretavimas turtina mokinių emocinę patirtį, ugdomas jų emocinis intelektas. Muzikos kūrinių interpretavimas ir vertinimas įtvirtina tam tikras vertybines ir

kultūrinės nuostatas, ugdo vertinimo ir raiškos gebėjimus (Pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2011). Psalmių atlikimo versijų yra įvairių: nuo simfonijos (pvz., Igorio Stravinskio „Psalmių simfonija“) iki populiariosios muzikos (pvz., Grupė „Icthus“, „16 psalmė“). Psalmės turi tik biblinei poezijai būdingą kultūrinį ir muzikinį kontekstą, kuris svarbus, siekiant jas pažinti. Pagrindinio ugdymo programose mokiniai skatinami analizuoti ir vertinti poetinius muzikos tekstus, diskutuoti apie muzikinius reiškinius vartojant tinkamas sąvokas. Poetinių muzikos tekstų – psalmių – analizavimas ir vertinimas susijęs su tam tikromis aplinkybėmis, kurių veikiamos jos buvo sukurtos. Analizė padeda suvokti tekstą. Mokydamiesi muzikos mokiniai susipažįsta, lygina ir analizuoja įvairių kultūrų, visuomenės grupių muzikinius reiškinius, skirtingos estetiškos vertės muzikos kūrinis, mokosi juos kritiškai ir tolerantiškai vertinti, pasirinkti asmeniškai vertingiausią. Pažindami skirtingų laikotarpių ir kraštų muziką, mokiniai įgyja estetinę nuovoką ir orientaciją kultūros erdvėje, perima savo krašto ir pasaulio kultūros tradicijas ir vertybes, stengiasi jas puoselėti ir kurti naujas (Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011). Senojo Testamento psalmės skamba ne tik praeities kalba – neaktualia ir nepažįstama. Psalmių žodžiais mokomės melstis šiandien, ši malda – giesmė, kupina muzikinio skambesio ir poetinių subtilybių, rodo kelią į Dievą: „Keliu akis į tave, į tave, kuris sėdi dangaus soste!“ (Ps 123, 1).

Francis A. Schaeffer (1996) teigia, kad menas krikščionis turėtų naudoti ne Dievo garbei iliustruoti, bet kaip grožio dalykus, tinkamus Dievui pašlovinti; meno kūrinys pats savaime yra himnas Dievui, kuris praturtina žmogaus santykį su Kūrėju. Taigi psalmių įtraukimas į meninio ugdymo pamokas gali būti labai prasmingas: jas praturtina, ugdo mokinių kūrybinius gebėjimus, taikant įvairias technikas ir menines raiškos priemones, susiejant psalmes su estetiniu kontekstu.

2.3. Socialinis psalmių aspektas istorijos pamokose

Pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008), socialinio ugdymo – istorijos – pamokose psalmių naudoti nesiūloma. Jų panaudojimo galimybės atsiveria tada, kai kalbama apie Izraelio tautos istoriją, kuri kaip niekas kitas glaudžiai susijusi su Šventojo Rašto istorija. Senojo Testamento psalmininkas aprašo istorinius įvykius – tai tarsi saviti dokumentai, liudijantys skirtingus išganymo istorijos momentus. Istorijos pamokose dažnai nagrinėjami įvairūs šaltiniai, nuorodos, dokumentai – skirtingo pobūdžio tekstai, susiję su pamokos tema. Psalmės yra labai iškalbingos savo literatūriniu, istoriniu ir teologiniu turiniu, kuris atsiskleidžia jas nagrinėjant, analizuojant, gilinantį į parašytų žodžių kontekstą. Psalmyne gausu Dievo įvaizdžių, kurių atspindžiai neretai randami įvairaus žanro istorinėse

ilustracijose ar paveiksluose. Dievo samprata istorijoje buvo dinamiška, kintanti. Tą liudija dievybės vaizdavimo būdų ir simbolių gausa, kurią galima aptikti istorikų ir archeologų pateikiamose vaizduojamojo meno, literatūrinėse ar kitose išraiškose.

Psalmininkas pateikia pasakojimus, liudijančius Dievo ir tautos veiklą istorijoje. Pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) akcentuojamas siekinys nustatyti istorijos ryšius su dabartimi. Dievo žodis išlieka aktualus ir nepakitęs istorijoje, kurioje Kūrėjas susitinka su savo kūriniumi. Šis praeities ir dabarties tęstinumas teologiniu požiūriu neturi ribų, apibrėžiančių laiką, nes žmogui yra pažadėta amžinybė. Istorija tarsi susieja praeitį su dabartimi, „Viešpats saugo savo tautą dabar ir per amžius“ (Ps 125, 2). Senojo Testamento psalmių naudojimas socialinio ugdymo – istorijos – pamokose įgalintų ugdytinius gilesnei istorinei pajautai, skatintų visapusišką socialinių ir istorinių faktų interpretaciją.

Išvados

1. Psalmių vaidmuo Šventajame Rašte yra svarbus, persipynęs su kitais Biblijos tekstais ir kontekstais. Psalmininkas parodo kelią, kuriuo žmogus gali keliauti Dievo link. Psalmių visapusiškumas yra tarsi vientisas ratas, kuriame psalmininko tekstai sudaro nepertraukiamą grandį. Psalmės kuria įvairią nuotaiką, atskleidžia įvairias istorines patirtis ir išgyvenimus, kurių centre yra Dievas.
2. Psalmės apima įvairias žmogaus santykio su Dievu dimensijas, per kurias atsiskleidžia edukaciniai jų aspektai. Šios Šventojo Rašto dalies pritaikymo reikmė religinio ugdymo pamokose yra akivaizdi. Psalmynas pateikia daug aktualios informacijos, kuri padeda atrasti asmeninį santykį su Dievu. Melstis psalmių žodžiais – tai priimti ir sudabartinti Senojo Testamento laikų giesmę, kurią kartojo psalmininkas laukdamas Dievo artumo. Psalmių teologinis turinys turi įvairiapusių tiesioginių sąsajų su formaliuoju ir neformaliuoju religiniu ugdymu.
3. Galima teigti, kad psalmių turinio ir formų įvairovė pranoksta religinio ugdymo sritį. Jos pasižymi turtingais ir savitais ne tik dvasiniais, bet ir literatūriniais, istoriniais, meniniais edukaciniais bruožais. Tai leidžia jas naudoti platesniame formaliojo ir neformaliuojo ugdymo kontekste.
4. Metodinės medžiagos analizė rodo, kad kito (ne religinio) pobūdžio pagrindinio ir vidurinio ugdymo pamokose psalmių naudojimas neakcentuotas, tačiau jų įvairiapusiškumas ir kūrybiškas panaudojimas gali reikšmingai praplėsti bei pajavairinti kultūrinių, teologinių,

meninių, istorinių žinių perdavimo metodus, paskatinti reflektyvius mokymosi procesą, būti svariu minėtų mokomųjų dalykų integracijos pagrindu.

Literatūra

- Alexander, P., Alexander, D. (2001). *Biblijos žinynas*. Vilnius: Alma littera.
- Batchelor, M. (2001). *Atsiverčiame Bibliją*. Lietuvos Biblijos draugija.
- Beauchamp, P. (2009). *Dienų ir naktų psalmės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Bondi, R. C. (2006). *Melstis ir mylėti. Pokalbiai apie maldą su ankstyvąja Bažnyčia*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Eaton, J. H. (2003). *The psalms – a historical and spiritual commentary with an introductio and new translation*. London: YHT.
- Jareckaitė, S. (2006). *Muzikinis ugdymas Vakarų Europoje ir Lietuvoje*. Klaipėda.
- Jonas Paulius II. (1999). *Laiškas menininkams*. Prieiga internetu: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_popieziaus/laiskas_menininkams.html> [žiūrėta 2011-03-02].
- Kirkpatrick, A. (2009). *The book of psalms – with introduction and notes*. United States of America: Baker academic.
- Metodinės rekomendacijos*. (2009). Vilnius: Lietuvos katechetikos centras.
- Mckenzie, J. L. (1995). *Dictionary of the Bible*. First Touchstone edition. JAV: New York.
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*. (2008). Prieiga internetu: <<http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926>> [žiūrėta 2011-03-03].
- Patterson, B. (2008). Shooled by the psalmės. *Christianity Today*, vol. 10: 86–91. Prieiga per EBSCO [žiūrėta 2011-02-18].
- Pociūtė, D. (2005). Psalmės Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės giesmynuose. XVI amžius: nuo Nesvyžiaus Katekizmo iki lietuviškųjų Merkelio Petkevičiaus vertimų. *Literatūra 47 (1)*: 29–43.
- Rubšys, A. (1996). *Raktas į Senąjį Testamentą 3*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Schaeffer, F. (1996). *Menas Biblijoje*. Prieiga internetu: http://www.prizme.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=345&Itemid=95 [žiūrėta 2011-03-01].
- Seybold, K., Dunphy, R. G. (1990). *Introducing the psalms*. London: Biddles Ltd.
- Stuhlmüller, C. (2002). *The spirituality of the psalms*. Minnesota: The Liturgical Press.
- Swiderkowna, A. (2001). *Pašnekesiai apie Bibliją*. Vilnius: Alma littera.
- Šervenikaitė, N. (1998). *Amžių nugludinti rašmenys*. Literatūra IX klasei, 1 dalis. Alma littera.
- Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentai*. (1998). Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Šventojo Rašto mokymo metodai*. (2006). Kaunas: Gyvenimo ir tikėjimo institutas.
- Tamošaitis, S. (2002). Antropomorfizmai psalmėse ir jų palyginimas. *Soter 8 (36)*: 173–195.
- Traškiniencė, A. (2005). Dailės ir tikybės integracija: Bažnyčios ir meno istorijos sąsajos. *Soter 15(43)*: 135–146.

- Vidurinio ugdymo bendrosios programos.* (2011). Prieiga internetu: <<http://www.pedagogika.lt/index.php?159258531>> [žiūrėta 2011-03-02].
- Vilimas, J. (2010). *Apie muziką ir Bažnyčią* (II). Bažnytinės muzikos sklaida istorijoje. Prieiga internetu: <http://www.arche.lt/index.php?page=naujienos&id=366&show_index=1> [žiūrėta 2011-03-07].
- Žukas, S. (2000). *Literatūros teorija ir kūrinių interpretacijos*. Literatūros vadovėlis 11–12 klasei, 1 dalis. Vilnius: Baltos lankos.
- Weiser, A. (1962). *The psalms – a commentary*. JAV: S.C.M Press, Ltd.

EDUCATIONAL ASPECTS OF PSALMS

Vaineta Juškienė, Rasa Lazdauskaitė

Summary

Psalms are a special word of God that one can feel, sing, and say out loud. They include various dimensions of relationship between man and God: wisdom, complaining, worship, etc. The richness of the content and forms of the psalms let to analyze them in different aspects. In this article the goal is to take a look at this religious and wise poetry from the perspective of formation. The explorers of the Bible states that the Psalms is the most known and liked book. Therefore, the usage of it in the process of formation could help to enrich the knowledge of those who are being formatted since the educational aspects would enlarge the formation of poetry, history, music, and spirituality.

The goal of this article – to introduce the educational aspects of psalms.

The object of research – Psalms from the Old Testament in the aspect of formation.

Methods: analysis of the scientific and methodical literature, interpretation, synthesis.

A. Weiser (1962), A. Rubšys (1996), J. L. Machenzie (1996), P. Beauchamp (2009), P. Alexander (2001), M. Batchelor (2001), A. Swiderkowna (2001), etc. All the authors mentioned above help to find continues theological relation between the psalms and nowadays. The works of the scientists lets to state that psalms are not only the synthesis of the past but rather the witnesses from God and man about the various experiences and events which are usually revealed by the everyday situations and religious reflections.

Many directions to the psalms are found in the program of the Catholic religion. The opportunities to use them are given to the competence of the one who is in charge of formation. Due to the psalms, students have a greater chance to come closer to the biblical-poetic language, to meet new sounds of the words, combinations, doxologies. Another great aspect is the spectrum of

the ways of integration. The process of religious education is closely related with other subjects in which programs it is possible to find at least a few directions to the psalms. Therefore, it is worth to actualize the usage of the psalms in various areas and in both, formal and informal education.

Psalms have the educational characteristics which can be find as a prayer, poetry, history, and music. That is like parts that can help to format a new view which is being based on man words to God and God's words to mankind. This exchange of words from both sides leads to the relationship and dialogue of which in the center – God who is “The maker of heaven and earth, the seas and all that is in them, who keeps faith forever” (Ps 146, 6). Psalms speaks not only in the context of the chosen nation but also find its place today and its goal is to teach, form, and guide. Psalms do not stop teaching nor inspiring because they lively and realistically tell about the life-long path with God. Everything is dedicated to people because the Creator loves His creature; talks with him in a prayer and in a meeting which happens throughout the word of God being revealed in the psalms.

The most revealing aspect of formation in the psalms is prayer. The roots of prayer of the psalms reach the Christianity; the words unite the texts of the Bible in a song. The Psalms is like a study guide teaching to pray constantly. It is like continues prayer throughout the times. Psalms are also being followed by the liturgy which repeats and has a special meaning.

Another important educational characteristic is the aspects of psalms as part of literature. The Psalter is a full set of poetry; every psalm is filled with the elements of poetry: assonances, alliterations, and parallelism of synonyms, unusual usage of words and its constructions. These particular elements create a sound which has a very important meaning while reading psalms with intonation. The poetry of psalms is rich in its linguistic expression and originality which is being exposed while reading and reciting.

Psalms are also closely related to the musical formation because they were created as songs in the first place. Hebrews understood the meaning of music in the morality of people and their actions; they dedicated music to the activities of people, used it for rituals, holidays, and daily works. In the Bible psalms open the real mission of the singing – worship and praise God. During the Middle ages, in the churches and the schools psalmody was highly used. It is a specific way to sing the psalms and the songs used at the church. It was being sung not only because the singing was considered as a “double prayer” but also because it was a prayer expressed through music and was considered as a godly work which is the essential meaning of the liturgy.

The historical aspect is also a common for the psalms. Many historical motives and elements are in them. They do not create a new story but in them the psalmist gives the events from the past which are being remembered and presented in the present; those events have an important meaning. The Psalter

reflects a long history of biblical personalities and events. The faith in the Bible essentially is a historical one. It is contented of the meaning of life which was revealed in the book of Exodus and historical relationships between people themselves. The history to which God invites one is a long journey where faith is answering to God's call through which reveals His care for the man. Moreover, the goodness and mercy of God is being mentioned quite often in the various psalms. The main historical motives in the Psalter show the meaning of the events being remembered and sang. That is the way how the history is being actualized.

The meaning and the need of the usage of psalms in the religious education is obvious. In the Psalter one can find quite a lot of actual information helping to find and build the relation with God. To pray in the words of psalms is to accept and make a song as a present which was repeated by the psalmist while waiting for the presence of God. The theological content of the psalms is closely related with the religion classes.

In the formation programs of the primary and middle education there are more and more ways and possibilities for the integration of various subjects. The goal is to make the process of studying attractive and interesting while trying to make a relation between several lessons from different subjects. In this context, it is meaningful to look for a ways to integrate psalms in other subjects being taught rather using them just in religion class. This particular analysis uncovers actual connections and possible ways for integration of the psalms in the Lithuanian language, artistic formation, and in the subjects of social sciences. Even though in the main classes of the education (lithuanian, music, history, art) the usage of the psalms is not stressed, the diversity and creative usage of them could enlarge and diversify the transition of the cultural, theological, artistic, and historical knowledge as well as to encourage the reflective way of learning and studying process.